

Znanstveni i stručni skupovi

Stručni skup Podučavanje o holokaustu i sprečavanju zločina protiv čovječnosti, Zagreb – Jasenovac, 25. - 27. siječnja 2012.

Agencija za odgoj i obrazovanje devet u godinu zaredom, u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvom kulture te Yad Vashemom iz Izraela, u povodu Dana sjećanja na holokaust organizirala je trodnevni stručni skup *Podučavanje o holokaustu i sprečavanju zločina protiv čovječnosti*.

Na skupu su domaći i međunarodni stručnjaci dali učiteljima i nastavnicima smjernice o tome kako poučavati o holokaustu, upoznali ih s postignućima i u radionicama navodili primjere dobre prakse pristupa toj temi kako bi ih što bolje mogli primijeniti u nastavi.

Skup je otvorio Vinko Filipović, ravnatelj Agencije za odgoj i obrazovanje, pritom podsjetivši da je stručno usavršavanje na temu holokausta u proteklih devet godina prošlo gotovo 800 učitelja i nastavnika, no također je naglasio i da još uvijek nije dovoljno učinjeno u odgoju i obrazovanju mladih ljudi o tim zločinima. Pozdravne govore prilikom otvaranja stručnog skupa održali su Željko Jovanović, ministar znanosti, obrazovanja i sporta, Andrea Zlatar Violić, ministrica kulture te Zrinka Vrabec Mojžeš, izaslanica Predsjednika Republike Hrvatske.

Prvo predavanje prvoga dana skupa održao je veleposlanik Države Izrael Yosef Amrani gdje je, govoreći o *Suočavanju s*

poviješću u vremenima promjene, istaknuo da pitanje holokausta nije samo židovsko pitanje već pitanje čovječanstva. Ubijanje je ubijanje gdje god se ono dogodilo, zaključio je.

Na temu *Povijest hrvatskih Židova od emancipacije do kraja Drugoga svjetskoga rata* izlaganje je održala Naida Mihal Brandl s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a *O zločinačkom karakteru NDH* govorio je Ivo Goldstein, također profesor Sveučilišta u Zagrebu.

Tog prvog dana skupa posebno je emotivno bilo svjedočanstvo posljednjeg zatočenika Auschwitza Olega Mandića. Njegovo izlaganje bilo je popraćeno polusatnim filmom o obitelji Mandić te Olegovom konačnom izbjavljenju, kada su njega, njegovu majku i babušku preuzeli sovjetski časnici, što je i prikazano u autentičnoj snimci, te su u njihovoj pratnji kao posljednji preživjeli napustili logor u veljači 1945. godine.

Na koje sve probleme nailaze engleske kolege u školstvu pobliže je opisala u svome predavanju *Poučavanje o holokaustu u Engleskoj* Emma O'Brien s Instituta za obrazovanje Sveučilišta u Londonu. Iako je od 1991. godine holokaust obvezatni dio nacionalnoga kurikuluma za povijest za učenike do četrnaeste godine, problem engleskog školstva leži u činjenici da nakon četrnaeste godine povijest više nije obvezatan predmet pa ono što su učenici do četrnaeste godine o holokaustu ili o povijesti općenito naučili ostaje im za cijeli život.

Loranda Miletić, viša savjetnica u Agenciji za odgoj i obrazovanje, govorila je o *Poučavanju o holokaustu u Hrvatskoj i suradnji s međunarodnim organizacijama*. Viša savjetnica Miletić istaknula je da se u Hrvatskoj od devedesetih puno toga promijenilo kada je u pitanju poučavanje o holokaustu, no napomenula je da se puno očekuje i od Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo, u kojemu holokaust čini jednu od ključnih tema. Jedna od prvih nastavnica koja se bavila temom holokausta u odgojno-obrazovnoj praksi je profesorica Tatjana Matetić iz opatijske Gimnazije Eugena Kumičića. Ona je govorila o danima antifašizma u Opatiji i afirmaciji anti-fašističkih vrijednosti, istaknuvši povezanost temeljnih vrijednosti i stečevina hrvatskog antifašizma i suvremene demokracije. Prvi dan skupa okončan je radionicom Chava Baruch iz Yad Vashema na temu *Suočavanje Židova s modernim vremenima*.

Drugoga su dana sudionici stručnog skupa, šezdesetak učitelja i nastavnika povijesti, etike i hrvatskog jezika, posjetili Spomen-područje Jasenovac gdje su uz stručno vodstvo kustosa i ravnateljice Nataše Jovičić razgledali stalni postav Spomen-područja Jasenovac i autentičnog spomeničkog prostora bivšeg Logora III Ciglana. Kustosi koji su vodili razgledavanje bili su Đorđe Mihovilović, Ines Sogonić i Ivo Pejaković. Zatim su sudionici kroz radionicu *Pošta iz logora Jasenovac i Stara Gradiška kao povijesni izvor i nastavni materijal*, koju je vodila kustosica Maja Kućan, mogli saznati više o tome kako koristiti materijalne i pisane

izvore kao nastavni materijal te time obogatiti nastavni sat. Nakon toga uslijedio je obilazak Jasenovačkog cvijeta pa predavanje kustosa Đorđa Mihovilovića *Poučavanje o logoru Jasenovac – biografski pristup* te prezentacija *Projekt Šafran* kustosice Ines Sogonić i otvaranje izložbe učeničkih radova u prostoru Obrazovnog centra JUSP na temu stradanja Židova.

Treći dan bio je ujedno i završni dan stručnog skupa u Zagrebu. Gost predavač iz inozemstva Wolf Kaiser, direktor obrazovanja Kuće Konferencije Wannese iz Berlina, govorio je o *Konferenciji Wannsee u povijesnim istraživanjima i poučavanju o holokaustu*. Već spomenuta Chava Baruch iz Izraela prezentirala je studiju *Zašto im je to bilo toliko važno? Studija slučaja kulturnih aktivnosti u logoru Oberhohenebelbe*, a zatim je Emma O'Brien iz Ujedinjenog Kraljevstva održala radionicu *Autentični susreti s prošlošću – kako originalni predmeti mogu obogatiti naše razumijevanje holokausta?*

Chava Baruch održala je još jednu radionicu *Poučavanje o počiniteljima*, a kao polazište za raspravu poslužio je dokumentarni film koji donosi razgovor s preživjelim i danas već ostarjelim članovima nekadašnje Hitlerove mladeži, koji govore o svojim ondašnjim (ne) saznanjima o pravoj prirodi nacističke ideologije. *Primjere dobre prakse – poučavanje o holokaustu u Hrvatskoj*, kroz izlaganje i radionicu, predstavili su Igor Jovanović iz Osnovne škole Veli Vrh Pula i Igor Šaponja iz Strukovne škole Pula i time zaokružili ovaj stručni skup o *Poučavanju o holokaustu*.

Igor Jovanović

Konferencija *Suočavanje sa prošlošću u Srbiji: Što dalje?*, Beograd, Narodna biblioteka Srbije, 19. i 20. siječnja 2012. godine, u u organizaciji Fonda »Biljana Kovačević Vučo«.

Konferencija *Suočavanje sa prošlošću u Srbiji: Što dalje?* okupila je eminentne stručnjake s područja prava, povijesti, novinarstva i civilnog društva koji se bave teškoćama u prevladavanju ratnog naslijeđa na Balkanu.

Osnovno pitanje na koje su sudionici konferencije pokušali odgovoriti jest što bi društva trebala poduzeti glede svojega odnosa prema problematičnoj prošlosti. Veliki broj društava mora se suočiti s moralnim i pravnim pitanjima koja proizlaze iz prijašnjih kršenja ljudskih prava, zlorabe državnih institucija i suradnje sanelegalnim ili zločinačkim i kriminaliziranim režimima. Organizatori konferencije smatraju da se srbijansko društvo mora uhvatiti u koštac s nasljedem ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti.

Konferencija je bila zamišljena tako da se rasprava započne usmenom prezentacijom jednog ili dvoje govornika o unaprijed utvrđenim temama, nakon čega su uslijedile kritičke napomene diskutanata, s time da je moderator cijelo vrijeme poticao raspravu.

Program je započeo otvorenjem konferencije, a prisutnima se obratio Nenad Dimitrijević sa Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti s uvodnom temom *Čemu suočavanje s prošlošću?*. Nenad Dimitrijević pritom je naveo kako je jako važno da institucije preuzmu inicijativu i nazovu stvari pravim imenom. On smatra da je srpska kultura zapravo kultura

interpretativnog poricanja zločina i to je, po njemu, dominantna kultura iz koje se izvode dominantne vrijednosti na koje se onda pozivaju srpski političari.

Konferencija se dalje nastavila prvom sjednicom pod nazivom *Čime će se Srbija baviti u 2012. godini (osim izborima)?* Uvodničar je bio Sreten Ugričić, raspravu su vodili Eric Gordy i Nikola Samardžić, a moderatorica je bila Aleksandra Nikšić. Polazna točka za raspravu tijekom cijele konferencije bila je *Kakvo je društveno-političko stanje 2012. godine i što to znači za budućnost?*

Kao prva pretpostavka svake vrijednosne orijentacije u traganju za odgovorom na pitanje što i kako dalje za pisca Sretena Ugričića je obnova autentičnog antifašizma. On parafrazira i ujedno poručuje da naš prvi i osnovni stav mora glasiti: „o čemu ne možemo govoriti, o tome moramo govoriti“.

Da se mora stalno govoriti svjedoči i Eric Gordy, stručnjak za jugoistočnu Europu s londonskog sveučilišta. On navodi primjer SAD-a koji pokazuje kako je nemoguće razumjeti bilo koju važniju socijalnu promjenu bez razumijevanja toga kako je rasizam nastajao i kako se razvijao. To je pitanje koje se konstantno mora interpretirati i na koje se moramo vraćati jer ono predstavlja suštinu daljnjeg razvoja.

Druga sjednica, *Uloga države*, imala je dvoje uvodničara: Vladimira Petrovića i Jelenu Subotić. Raspravu su vodili Daniel Serwer i Bruno Vekarić, a moderator je bio Vladimir Đerić. Oni su zajedno pokušali odgovoriti na neka pitanja koja su se nametnula, prvenstveno koja je uloga države u suočavanju s

prošlošću: Treba li ona predvoditi ili slijediti? Kakvim mehanizmima raspolažemo i što nam je još potrebno? Djeluju li neki mehanizmi kao katalizatori za druge mehanizme i procese? Hoće li priznanja za današnja politička dobročinstva uslijediti samo od budućih povjesničara, ili postoji i nada da će biti političara koji će biti voljni suočiti se s prošlošću?

Poslijepodnevna treća sjednica s temom *Bavljenje prošlošću – povijest, nastava, obrazovanje*, s uvodničarem Jaroslavom Najbertom bavila se pitanjima depolitizacije povijesnih istraživanja, iznošenjem činjenica, obrazovanjem i učenjem. Također se bavila time kako prošlost već danas na adekvatan način prenijeti budućim generacijama ako je to sadašnjim školskim programima neostvarivo. Na tu su temu raspravljali Predrag Simić i Irena Ristić, uz moderatoricu Jovanu Gligorijević.

Četvrta sjednica s temom *Mind detox/sets*, dovodi u raspravu pitanje emancipacije – kako ići naprijed bez zaostataka. Uvod su dali Predrag Milidrag i Wolfgang Klotz, a uz moderatoricu Irenu Ristić raspravu su vodili Svetlana Slapšak i Klaus Bachmann.

Sljedećeg dana konferencija je započela temom *Komunikacija (i bavljenje) s prošlošću – kulture, umjetnosti i medija*. Uvodničar Obrad Savić dao je osnovne smjernice raspravi koja je uslijedila: istraživanje prošlosti, otkrivanje značenja, činjenice nasuprot istini te umjetnost kao nastava ili kao učenje? Uz moderatora Radovana Kupresa grupnu su raspravu vodili Miroslav - Nune Popović, Branimir Stojanović, Marija Ratković i Olga Dimitrijević.

Šesta prijedpodnevna sjednica započela je raspravom na temu *Priča/predaja – prikazivanje prošlosti u javnosti*. Nakon uvodnog dijela Vladimira Arsenijevića, ulogom književnosti (i drugih oblika naracije) u Srbiji, javnim suočavanjem s prošlošću kroz fikciju i činjenice te pričanjem priče o generacijskom sukobu, pozabavila se Ivana Simić Bodrožić uz moderatora Borisa Dežulovića.

U sedmoj poslijepodnevnoj sjednici drugoga dana konferencije s glavnom temom *Kretanje naprijed – više od “što dalje”*: *primjeri i ideje*, inicijative na planu suočavanja s prošlošću uz moderatoricu Borku Pavićević predstavili su: Nenad Šebek (Joint History project), Nataša Kandić (REKOM), Vladimir Petrović (Kraj Jugoslavije, Institute for Contemporary History/Humanitarian Law Centre), Aleksandra Sekulić (Medijska arheologija), James May (javnidosije.rs) i Radna grupa Četiri lica Omarske.

Umjesto zaključnih napomena, na osmoj završnoj sjednici pod nazivom *Umjesto zaključka – budućnost prošlosti; iznošenje ideja o “što dalje”*? sudionici konferencije su govorili o svojim budućim aktivnostima. Cilj je bio prikupiti informacije i ideje koje će predstavljati osnovu knjige koju će organizatori objaviti.

Igor Jovanović

Predstavljanje projekta *Memory of nation* na pulskom Sveučilištu Jurja Dobrile, veljača 2012.

Na pulskom Sveučilištu Jurja Dobrile u organizaciji Istarskog povijesnog društva predstavljen je internetski portal *Memory of nation*. O samom projektu i radu više su govorile gošće iz Češke Lenka Koprivová i Martina Kollinerova.

Memory of nation projekt je Češkog radija, udruge *Post Bellum* i Instituta za istraživanje totalitarnih režima koje podržava Višegradska fondacija. Cilj im je sakupiti što više usmenih svjedočanstava osoba koje su se našle na udaru totalitarnih režima za vrijeme Drugoga svjetskog rata i poraća, kako bi ih objavili na internetskom portalu *Memory of nation*. U projektu sudjeluje 11 zemalja partnera. Otkako je pokrenut 2008. godine, projekt je sakupio 1.400 svjedočanstava, a radi se o dokumentiranim ispovijestima, kazivanima usmeno u objektiv kamere.

Povod dolasku čeških gošći bila je suradnja s dvojicom profesora povijesti Igorom Jovanovićem i Igorom Šaponjom koji su također i članovi Istarskog povijesnog društva. Profesori Jovanović i Šaponja inicijatori su istraživačkoga projekta *Istarske sudbine* u kojem marljivo sakupljaju svjedočanstva živućih uznika nacističkih logora s područja Istre. Ovaj je projekt jedini iz Hrvatske koji je uključen u projekt *Memory of nation*. Na stranicama portala *Memory of nation* zasad su objavljene ispovijesti trojice Istrana: Milana Krbavca, Milana Sirotića i Josipa Križmanića, a planira se otići i dalje s objavljivanjem.

Na izlaganju je bio predstavljen i rad *Documente* – Centra za suočavanje s

prošlošću iz Zagreba koji također radi na projektu snimanja sjećanja ljudi: žrtava Domovinskog rata, zatvorenika s Golog otoka te žrtava svih ostalih oblika političkog nasilja. O tom projektu nazvanom *Hrvatska sjećanja* govorili su Darija Marić i Marko Smokvina. Cilj im je sakupiti što više svjedočanstava, a zasad su ih prikupili 250, i to ljudi koji su prošli kroz logore Jasenovac i Staru Gradišku, Bleiburg, Goli otok. Rade i na tome da sva svjedočanstva budu objavljena na internetu.

Na kraju izlaganja su predstavljači *Documente* i voditelji projekta *Istarske sudbine* pozvali sve one koji imaju bilo kakva saznanja o izravnim svjedocima ili su i oni sami bili žrtve sličnih nasilja da se jave s potrebnim informacijama i ispričaju još neispričane priče na www.documenta.hr ili Istarskom povijesnom društvu na adresu istra@ipd-ssi.hr.

Igor Jovanović

IV. regionalni seminar Europske udruge nastavnika povijesti Euroclio “Povijest koja povezuje. Kako poučavati osjetljive i kontroverzne teme u zemljama bivše Jugoslavije”, Pula , 1 – 4. ožujka 2012.

U organizaciji Europske udruge nastavnika povijesti Euroclio, Hrvatske udruge nastavnika povijesti te u suorganizaciji Istarskog povijesnog društva – Società Storica Istriana i Grada Pule, od 1. do 4. ožujka 2012. održan je četvrti regionalni skup nastavnika povijesti pod naslovom *Povijest koja povezuje. Kako poučavati osjetljive i kontroverzne teme u zemljama bivše Jugoslavije*. Na skupu su sudjelovali

vali nastavnici povijesti iz zemalja bivše Jugoslavije, uključujući i Kosovo, koji rade u osnovnim i srednjim školama, muzejima te na sveučilištima, uz goste iz Izraela, Švicarske, Nizozemske, Italije i Turske. Sudionici skupa su, izmjenjujući svoja iskustva na temelju neutralnog pristupa, zaokružili temu skupa vremenski ograničenu na razdoblje od 1900. do 1945. godine. Službeni jezik skupa bio je engleski.

Radni dio skupa započeo je 2. ožujka, a riječ dobrodošlice održali su Kiti Jurica Korda i Denis Detling kao članovi Hrvatske udruge nastavnika povijesti. Zatim je riječ preuzeo član uprave Euroclia Jonathan Evan-Zohar, koji je istaknuo novosti u radu organizacije s posebnim osvrtom na projekt *Povijest koja povezuje*, te Joke van der Leeuw-Roord, predsjednica i izvršna direktorica Euroclia, koja se osvrnula na evaluaciju i rezultate radionice u Bečićima. Nakon uvodnog dijela programa uslijedila je razmjena iskustava iz poučavanja nastave povijesti. Riječ je bila o prenošenju zaključaka sa seminara u Jeruzalemu, o čemu su izlagali Miloš Vukanović (Crna Gora), Emina Živković i Ljiljana Lazarević (Srbija), Arber Salihu (Kosovo), Sanja Pereša Macuka (Hrvatska), Bojana Blagojević (Bosna i Hercegovina) i Iljo Trajkovski (Makedonija). Zatim su Igor Jovanović (Hrvatska) i Donika Xhemajli (Kosovo) predstavili program radionice održane u Ohridu i novosti vezane za projekt *Povijest koja povezuje. Kako poučavati osjetljive teme u Makedoniji*. Uslijedile su dvije paralelne radionice gostiju iz Izraela i Hrvatske.

Prva radionica, koju je vodio Eyal Naveh, viši suradnik Izraelskog instituta za demokraciju i voditelj političkog edukacijskog projekta, doticala se narativnog pristupa u poučavanju povijesti konfliktnih područja. Drugu radionicu je vodila Snježana Koren s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u kojoj je kroz primjere prikazala kako se nositi s interpretacijom povijesti. U poslijepodnevnim satima uslijedila je radionica Joke van der Leeuw-Roord koja je iznijela preporuke o poučavanju osjetljivih i kontroverznih pitanja. Predstavljeni su potom moduli prema kojima će se do 2014. izraditi čitanka s povijesnim izvorima za nastavnike, a u kojoj će biti zastupljene teme vezane za ubojstvo Franje Ferdinanda u Sarajevu, svakodnevni život u Kraljevini SHS, ubojstvo kralja Aleksandra, kosovsko-albanski otpor, edukaciju muslimana u Kraljevstvu SHS, bombardiranje Podgorice u Drugom svjetskom ratu i dr. Učenici će time kroz multiperspektivnost povijesnih izvora i neutralan pristup saznavati o kontroverznim temama povijesti Jugoslavije od 1900. do 1945. godine.

Trećeg dana skupa prijepodnevnim satima bili su rezervirani za izlete na Brijune te u Peroj i Vodnjan s ciljem da se sudionicima prikažu značajna mjesta istarske povijesti, uključujući i život nacionalnih manjina Crnogoraca i Talijana. U poslijepodnevnim satima, s obzirom na to da je skup okupio pedesetak sudionika, ponovno su se održale paralelne radionice prof. Naveha i prof. Koren kako bi svi sudionici imali prilike sudjelovati. Nakon kraće stanke sudionici skupa su

se rasporedili u grupe u kojima se zajednički radilo na materijalima predstavljanih modula.

Zadnjeg dana, 4. ožujka, nastavilo se raditi u malim grupama na razvoju materijala, a zaključnu raspravu održao je Jonathan Even Zohar koji je zaključio da je skup bio uspješan jer su sudionici imali priliku dobro promisliti o građi i kamo bi je trebalo usmjeriti. Također je istaknuo kako sudionici projekta *Povijest koja povezuje. Kako poučavati osjetljive teme u zemljama bivše Jugoslavije* itekako vode brigu o konačnom ishodu i propituju se rade li sve kako treba. Na samom kraju skupa nekolicina sudionika obišla je pulsko Mornaričko spomen-groblje i Amfiteatar.

Predavanja i radionice održane na skupu bile su od izuzetne važnosti i koriste sudionicima, posebno nastavnici povijesti koji su dobili zanimljiv uvid u načine poučavanja kontroverznih tema i same interpretacije povijesti, što će im svakako koristiti u njihovom daljnjem odgojno-obrazovnom radu.

Martina Batel

Prvi regionalni seminar o ljudskim pravima – Edukacija o Holokustu, Čakovec, 25., 26. i 27. svibnja 2012.

Pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Ive Josipovića, a u organizaciji Udruge za edukaciju i promicanje ljudskih prava i Židovske općine Čakovec te u suradnji sa Županijskim stručnim vijećem učitelja povijesti Međimurske županije održan je Prvi regionalni seminar o ljudskim pravima

– Edukacija o Holokustu. Seminar je svečano otvorio Predsjednik Republike Hrvatske dr. sc. Ivo Josipović pred brojnim uzvanicima u čakovečkom centru za kulturu. Za uzvanike je prikazan film „We must remember“, u suradnji sa Židovskim filmskim festivalom Zagreb.

Program je bio raspoređen u tri dana na više lokacija: Centar za kulturu Čakovec, Tehnološki inovacijski centar Međimurje Čakovec i gradsko groblje Čakovec. Nizala su se tematska predavanja eminentnih predavača i radionice stručnjaka iz nastave na temu Holokausta, te igrani filmovi.

Program je započeo premijerom biografskog igranog filma *Lea i Darija* režisera Branka Ivande. Film je snimljen 2011. godine i govori o životu mlade zagrebačke glumice židovskog podrijetla Lee Deutsch i o njezinom prijateljstvu s Darijom Gasteiger. Lea Deutsch je bila članica kazališnog ansambla *Dječje carstvo* koji je djelovao u sklopu Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu. Lein talent bio je toliki da je igrala i u nekoliko predstava na velikoj sceni kazališta, ali osobni vrhunac predstavljala je ipak glavna uloga u opereti *Čudo od djeteta*. Umrula je u vagonu za Auschwitz 1943. godine. Dvorana Centra za kulturu bila je puna djece iz međimurskih osnovnih i srednjih škola. Nakon filma gledatelji su razgovarali sa režiserom Ivandom, producenticom Lidijom Ivandom i trinaestogodišnjom glumicom koja je tumačila lik Lee, Klarom Nakom.

Program je nastavljen radnim dijelom seminara koji se održao u Tehnološko inovacijskom centru Međimurja u Čakovcu. U ime organizatora goste je

pozdravio Miljenko Hajdarović, predsjednik Udruge za edukaciju i promicanje ljudskih prava. U ime Županijskog stručnog vijeća učitelja povijesti Međimurske županije goste je pozdravila njegova predsjednica Snježana Odak Hrkač. Sonja Tošić Grlač, pročelnica upravnog odjela za obrazovanje, kulturu i šport Međimurske županije, pozdravila je goste u ime Županije i župana Perhoča. Vinko Filipović pozdravio je nazočne goste u ime Agencije za odgoj i obrazovanje. Kroz program su vodili organizatori i moderatori Miljenko Hajdarović i Snježana Odak Hrkač.

Prvo predavanje „Univerzalna poruka edukacije o Holokaustu“ održao je Yosef Amrani, veleposlanik Države Izrael u Republici Hrvatskoj. U svojem predavanju upozorio je na opasnost od povratka ideologija neonacizma i neofašizma te pozvao na borbu protiv predrasuda, stereotipa i ksenofobije.

Renata Ozorlić Dominić, viša savjetnica za međunarodnu suradnju Agencije za odgoj i obrazovanje, održala je predavanje na temu „Zašto poučavati o Holokaustu? Europska perspektiva i odgovorno građanstvo“. Istaknula je da učitelji imaju ključnu ulogu u poučavanju i stvaranju kritičkog mišljenja kod djece. Potrebno je razvijati znanja i vještine za uspješan život u zajednici. Naglasak je na različitosti i individualnosti svakog pojedinca. U budućnosti su pred nama izazovi povezani s promjenom strukture stanovništva, kao što je danas slučaj u mnogim europskim državama, pa su stoga ključni interkulturalnost, dijalog i uvažavanje različitosti, razumijevanje pojmova pravde,

jednakosti, građanskih prava, poštivanje ljudskih prava. Kompetencije koje se traže su komunikacija na materinjem jeziku, komunikacija na stranom jeziku i matematičke kompetencije. Za učitelje je važno stručno usavršavanje i cjeloživotno učenje.

Chava Baruch iz muzeja Yad Vashem u Izraelu održala je predavanje „Kako i zašto poučavati o Holokaustu – pedagoška filozofija Yad Vashema“. Govorila je o iskustvima i promjenama u poučavanju o Holokaustu od 1950-ih do danas. Iskustvo govori da treba postavljati pitanje zašto, kako i što (lokalno i šire) reći o Holokaustu. Trebalo bi istaknuti i širi kontekst – kako su Židovi živjeli prije Holokausta. Upozorila je na različitost definicija Holokausta koja se pojavljuje u raznim svjetskim institucijama, istaknuvši definiciju koja se može pronaći na internetskim stranicama Yad Vashema.

Potom su slijedila dva predavanja profesora s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Ivo Goldstein održao je predavanje „Što je NDH?“, a Tvrtko Jakovina „Konferencija u Wannseeu: sedamdeset godina poslije“.

Željko Stefanović iz Hrvatskog filatelističkog društva „Zrinski“ Čakovec održao je predavanje „Ljudska prava ispričana markama“. Željko Heimer iz Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva održao je predavanje „Povijest nacionalnih simbola židovskog naroda i Države Izrael te utjecaj Holokausta na njihov razvoj“. Predavač je najviše govorio o Davidovom štitu, menori i bojama u zastavi Države Izrael i cionističkog pokreta u 19. i početkom 20. stoljeća.

Predavanje je bilo popraćeno odličnom prezentacijom.

Loranda Miletić, viša savjetnica iz Agencije za odgoj i obrazovanje, održala je predavanje „Poučavanje o Holokaustu u Republici Hrvatskoj i suradnja s međunarodnim organizacijama“. Predavačica je govorila o dosadašnjim seminarima koji su održani na temu Holokausta, o načinima poučavanja o temi Holokausta, o literaturi za nastavnike, o objavljenom priručniku *Holokaust u nastavi*. Istaknula je mogućnosti koje se pružaju zainteresiranim nastavnicima za proširivanje znanja i vještina u proučavanju i poučavanju Holokausta. Ispričala je i o načinu i oblicima suradnje s međunarodnim organizacijama i muzejima u svijetu.

Franc Kuzmić iz Pokrajinskog muzeja Murska Sobota govorio je na temu „Edukacija o Holokaustu u Sloveniji“. Ukratko je prezentirao načine edukacije o Holokaustu u slovenskim školama, ali i društvu. Nakon toga je prikazao film koji je snimila Televizija Slovenija, a govori o sjećanjima na Holokaust. Potom je Beata Lazar odražala predavanje „Židovi u Lendavi“.

Melita Švob iz Istraživačkog i dokumentacijskog centra CENDO iz Zagreba održala je predavanje „Židovi u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nekad i danas“. Predavanje je bilo o demografskim kretanjima među židovskom populacijom od popisa 1857. godine do danas. Godine 1857. Židovi su bili zabilježeni u 300 naselja na području Hrvatske i Slavonije. Nakon Edikta o toleranciji 1781. godine u bogatijim židovskim obiteljima svi moraju biti Židovi – i posluga – kočijaši, sobarice, pomoćnici. Ulaskom u brak

sele se muškarci koji migriraju u mjesta svojih supruga.

Ljiljana Dobrovšak iz Instituta Ivo Pilar u Zagrebu održala je predavanje na temu „Židovi u Hrvatskom zagorju“. Istaknula je da su prvi Židovi na područje Hrvatskog zagorja stigli u razdoblju od 13. do 15. stoljeća. Prvi spomen Židova je iz 1355. godine. Od 1783. godine Židovi se slobodno naseljavaju po čitavom području austrijskog dijela Habsburške Monarhije. Od 1850. Židovi dobivaju građanska prava, a od 1852. židovske općine moraju voditi matične knjige, osnivaju se židovske škole i društva. Od 1860. godine Židovi mogu stjecati vlasništvo nad nekretninama. Istaknula je popise stanovništva s naglaskom na broj popisanih Židova po naseljima. Od 1895. godine omogućeni su miješani brakovi na teritoriju Ugarske.

Magdalena Lončarić održala je izlaganje „Židovska zajednica u Varaždinu u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske“. Vladimir Kalšan iz Muzeja Međimurja u Čakovcu održao je predavanje na temu „Doprinos Židova gospodarskom razvoju Međimurja“. Naveo je najistaknutije židovske poduzetnike u Međimurju koji su krajem 19. stoljeća do razdoblja Drugog svjetskog rata vodili veliki dio gospodarskih aktivnosti u području između Mure i Drave. Spomenimo samo obitelji Vajda, Neuman, Graner, Hirschler itd.

Branimir Bunjac iz Povijesnog društva Međimurske županije održao je predavanje „Iz pepela čakovečke sinagoge“. Predavač je govorio o progonu i stradanjima Židova iz Međimurja. Težište predavanja bilo je na sjećanjima

gospođe Eve Schwartz koja je porijeklom iz Čakovca, a danas živi u Budimpešti. Gospođa Schwartz je preživjela Holokaust i logor Auschwitz. Židovskoj općini Čakovec darovala je posudu koja joj je bila jedino vlasništvo nakon izlaska iz logora. Vladimir Kapun je u predavanju „Moja sjećanja“ prikazao svoja sjećanja na židovske školske kolege i čakovečkog trgovca Grünwalda kod kojih je kupovala njegova obitelj. Pokazao je i fotografiju na kojoj je vidljiva cijela čakovečka sinagoga. To je do sada jedina takva fotografija.

Posljednji dan seminara bio je posvećen primjerima iz prakse u kojem su nastavnici Mladen Tota, Kristina Vinković i Miljenko Hajdarović predstavili radove svojih povijesnih grupa na temu edukacije o Holokaustu. Seminar za završen okruglim stolom tijekom kojeg su sudionici istaknuli veliku potrebu za redovitim održavanjem ovakvih seminara.

Mario Šestak

Kako poučavati kontroverzne teme u zemljama bivše Jugoslavije, peti regionalni Euroclio seminar. Veles, 29. lipnja – 1. srpnja 2012.

U Velesu u Makedoniji održan je u organizaciji Euroclia od 29. lipnja do 1. srpnja 2012. peti regionalni seminar na temu *Kako poučavati kontroverzne teme u zemljama bivše Jugoslavije*. U radu seminara sudjelovali su učitelji i nastavnici povijesti u osnovnim i srednjim školama te sveučilišni profesori iz sedam zemalja bivše Jugoslavije (Slovenija, Hrvatska,

Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Makedonija i Kosovo).

Zadatak sudionika bio je prezentirati i razviti materijale za dvadesetak radionica o kontroverznom temama u zemljama bivše Jugoslavije u vremenskom razdoblju od 1900. do 1945. godine. Radionice su tematski podijeljene u četiri grupe pod naslovima *Ubojstva i otpor*, *Ekonomija*, *Sukobi i suradnja* i *Svakodnevni život*. Radni je dio seminara bio veoma konstruktivan jer su autori radionica prezentirali svoje radove i sudjelovali u zanimljivim diskusijama i komentarima zajedno s ostalim sudionicima.

U prvoj vrlo kontroverznoj temi za sve sudionike *Ubojstva i otpor* prezentirane su slijedeće radionice: *Sarajevski atentat*, autorice Melise Forić iz Bosne i Hercegovine; *Ubojstvo kralja Aleksandra*, autorice Ljupke Hristova iz Makedoniji; *Ubojstvo Stjepana Radića*, autorice Kiti Jurica Korda iz Hrvatske; *Ugrožena država? Fenomen terorizma u Kraljevini SHS/ Jugoslaviji*, autorice Ivane Dobrivojević iz Srbije i *Otpor nepriznatih*, autora Donika Xhemajlija s Kosova.

Druga, također kontroverzna, tema *Ekonomija* sadržavala je radionice: *Ekonomске разлике u Prvoj Jugoslaviji*, autorica Irene Paradžik i Vanje Zidar Smic iz Slovenije; *Pitanje agrara, politika i socijalni život u Bosni i Hercegovini od Berlinskog kongresa do 1919.*, autora Edina Radušića i Bahrudina Beširevića iz Bosne i Hercegovine i *Agrarna reforma u Prvoj Jugoslaviji i njezine posljedice na Kosovu*, autora Arbera Salihua s Kosova.

Treća veoma osjetljiva tema u kojoj se diskutiralo i komentiralo nosila je naziv *Sukobi i suradnja*. U njoj su prikazane

radionice pod nazivom: *Balkanski ratovi*, autora Mire Mladenovskog iz Makedonije; *Pariška mirovna konferencija*, autora Ilje Trajkovskog također iz Makedonije; *Djeca u ratu*, autorice Helene Mešnjak i Marjete Šiferer iz Slovenije; *Gradanski rat u Jugoslaviji – svatko protiv svakoga*, autorica Irene Paradžik i Vanje Zidar Šmic iz Slovenije; *Vanjski faktori u građanskom ratu u Jugoslaviji*, autora Nenada Peroševića iz Crne Gore, te dvije radionice pod nazivom *Život na oslobođenom teritoriju tijekom Drugoga svjetskog rata u Jugoslaviji* i *Saveznička bombardiranja Jugoslavije u Drugome svjetskom ratu* koje je predstavio Miloš Vukanović iz Crne Gore.

Četvrta, ne manje kontroverzna, tema pod nazivom *Svakodnevni život* ponudila je radionice koje su se odnosile na školstvo, umjetnost, kulturu, sport i zabavu u Kraljevini SHS/Jugoslaviji s naglaskom

na razdoblje diktature od 1929. do 1934. godine. Radionicu *Edukacija muslimana u Kraljevini SHS/Jugoslaviji* predstavila je Fetnan Derviš s Kosova, a radionicu *Pismeni ili poslušni* prezentirala je Bojana Dujković-Blagojević iz Bosne i Hercegovine. Slijedile su radionice pod nazivom *Svakodnevni život u Kraljevini* autorice Ljiljane Lazarević iz Srbije, *Grupa Zemlja kao oporba diktaturi* autora Denisa Detlinga iz Hrvatske, *Neka pitanja o demokraciji u Kraljevini SHS/Jugoslaviji* autorice Emine Živković iz Srbije te radionice pod nazivom *Jugoslavenski Sokol „čuvar“ nacionalnog identiteta* i *Kako je režim utjecao na sport“ (nogomet)* čiji su autori Sanja Perešamac i Igor Jovanović iz Hrvatske. Trodnevni je seminar protekao u radnoj atmosferi s puno interakcije između autora radionica.

Igor Jovanović